

StOKpaardje



Nieuwsbrief van Stichting 't Oude Kinderboek
jaargang 8, nummer 1, 2012

Colofon

Stichting 't Oude Kinderboek
Laarstraat 31
7201 CB Zutphen
0575-545117
info@stichtingoudekinderboek.nl
di t/m vrij 13.00 - 17.00 uur
www.stichtingoudekinderboek.nl
issn 1873-9474 (gedrukt)
issn 2211-7989 (online)
ABN-AMRO 61 17 46 190
StOK is een ANBI

Doelstelling:

Het verzamelen, bewaren en ter inzage geven van in principe niet recent verschenen kinder- en jeugdliteratuur, in het bijzonder uit het Nederlandse taalgebied.

Van het bestuur

Met bijzonder veel genoegen vermeld ik de aanbevelingsbrief die StOK eind december van de Koninklijke Bibliotheek heeft ontvangen. Een citaat hieruit: *Als erfgoedinstelling onderstreept de Koninklijke Bibliotheek het belang van de collectie die Stichting 't Oude Kinderboek beheert.* Bestuur en medewerkers beschouwen dit als een erkenning voor hun vele werk.

Voor belangstellenden is het jaarverslag over 2011 beschikbaar. Het verslag kan op verzoek naar u worden gemaild. Een enkel punt wil ik noemen. We mogen ons verheugen in een duidelijke toename van het aantal contacten via telefoon en mail. Ook was er een flinke toename aan uitleen t.b.v. tentoonstellingen. 534 Boeken werden uitgeleend via de openbare Gelderse bibliotheken. Deze toenames zijn te danken aan de grotere naamsbekendheid van StOK, de beschikbaarheid van het digitale bestand en het uitleensysteem via de openbare bibliotheken. Helaas hebben we in 2011 moeten interen op onze financiële reserves. De bijdrages van donateurs en de subsidie blijven dan ook hard nodig.

Voor 2012 zijn huisvesting (mogelijk in het broederenkloostercomplex) en samenvoeging van de collecties van de Openbare Bibliotheek Arnhem en StOK de belangrijkste aandachtspunten.

Reint Jan Terbijhe, voorzitter StOK

Stichting 't Oude Kinderboek heeft ernaar gestreefd om de rechten betreffende de illustraties en de afbeeldingen te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten hierop te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot Stichting 't Oude Kinderboek wenden.

Zonder toestemming van StOK mag niets uit de artikelen worden overgenomen.

Etalage en vitrines

Al is het half februari nog niet echt lente, toch een vrolijk voorjaarsachtig onderwerp in de etalage! Antropomorfische verhalen. (Trek ik mijn pad een broekje an, dan krijg ik daar de

giechels van) Dierenverhalen dus, waarbij apen, beren, konijnen en poezen menselijke karakters hebben en vaak ook (half) gekleed gaan. Als oudste voorbeeld kennen we allemaal wel *Reinaard de Vos* en *De fabels van La Fontaine*, maar ook *Bolke de Beer*, *Pieter Konijn*, *De kladderkatjes* en *Donald Duck* met zijn familie en vrienden uit Duckstad. En *Bruintje Beer* niet te vergeten. De poppen misschien in poezenpak of anderszins het haasje!

Binnen iets heel anders. Daar ziet u in de vitrine allerlei boeken die over de radio gaan en uitgaven waarvan ooit een hoorspelserie voor kinderen is gemaakt. Zo herinnert u (oudere lezer) zich vast nog de uitzendingen van *Paulus de Boskabouter*, waarbij de schrijver Jean Dulieu (pseud. voor Jan van Oort) zelf alle stemmen deed, inclusief die van de heks Eucalypta. Alleen het stemmetje van het elfje Priegeltje werd door zijn dochter Dorinde ingesproken. Verder *Monus, de man van de maan*, *De jeugd vliegt uit* en *Tuffy, het televisiemannetje*. En wie herinnert zich de serie ‘De vier Heemskinderen’ nog, naar het boek *Annemarieke* van Peter Jaspers? Oude radiootjes en losse radiolampen scheppen het sfeertje van de radioamateur. Alles te zien op Laarstraat 31 te Zutphen.

In de Graafschap Bibliotheek in de Broederenkerk zijn vanaf februari in onze vitrine allerlei bijzondere boekvormen te bewonderen. Niet alleen pop-up boeken, maar ook boeken met rollende ogen, boeken met miniatuurtjes binnenin, grammofoonplaatjes, doosjes en harmonicaboekjes. Deze kleine tentoonstelling was eerder in de Laarstraat te zien.

Recente schenkingen

Deel 1, 2 en 3 van de avonturen van Jan Pierewiet, geschreven en geïllustreerd door Petrus Jozef Broos (1910-1964). Uitgegeven door de Limburgia Pers te Roermond in 1947. De tekst en tekeningen zijn uitgevoerd in rood, blauw en groen. Grootte: 14 bij 20 cm. Genre: beeldverhaal.

De Groene Trui. Geschreven door Wilhelmina Maria Clarenbeek-van Klaveren (1912-1996) en geïllustreerd door Leendert Spierenburg (1922-1996). Uitgegeven door De Spaarnestad te Haarlem in 1957, 3^e druk. 151 pagina's. Genre: scoutingverhalen; jongensboeken.

Polilo, avonturen van een negerjongen in Afrika, geschreven door Jaap de Sauvage Nolting en geïllustreerd door Henk Doornekamp. Uitgegeven door V.A. Kramers te Rijswijk in 1948. 35 pagina's. Genre: negerverhalen; rijmvertellingen. Grootte: 23 bij 16 cm.

Muzetta, de brutale muis, geschreven door Wil de Wingerd (pseudoniem van Jan Willem van Wingerden) met illustraties van Rein Stuurman (1900-1984). Uitgegeven door H. Meulenhoff te Amsterdam in 1951. 79 pagina's. Genre: antropomorfische verhalen.

Nicolaas de haas (een groot gouden boekje), geschreven door Ole Risom (1920-2000) met illustraties van Richard Macclure Scarry (1919-1994). Uitgegeven door de Bezige Bij te Amsterdam in 1966. 24 pagina's. Grootte: 16 bij 30 cm. Genre: antropomorfische verhalen; jeugd fictie, 7-8 jaar. Reeks: Grote Gouden Boekjes.

Bespreking van een boek uit de schenking

Bij een recente schenking zaten zes boekjes uit de reeks Grote Gouden boekjes, waaronder *Nicolaas de haas* door Ole Risom, met tekeningen van Richard Scarry. Meer over deze reeks, het prentenboek en de makers vindt u als u klikt op:

[\[meer\]](#)

Interview met Martine Letterie

Liefhebbers van historische jeugdboeken – en niet alleen van oude – zullen met aandacht en plezier het vraaggesprek lezen dat twee medewerkers van StOK onlangs hadden met de drieënvijftigjarige Vordense auteur van jeugdboeken Martine Letterie. De schrijfster heeft nú al een omvangrijk oeuvre op haar naam. Bijzondere aandacht vragen wij voor de serie boeken die zich afspelen vlak voor of tijdens de Tweede Wereldoorlog. En een nieuw boek over WOII is op komst.

[\[meer\]](#)

Boekbespreking

Veel lezers van StOKpaardje zullen bekend zijn met de zondagsschoolboekjes. Zo'n boekje kreeg je samen met een sinaasappel aangeboden op het kerstfeest van de zondagsschool. Honderden titels zijn ervan verschenen, al vanaf 1850. Een bekende reeks vormden de 'rode ruggetjes' uit de tijd rond 1900. En ook *Barendje en het Hongaartje*, geschreven door mevr. Co van der Steen-Pijpers, is zo'n stichtelijk kerstboekje. Het staat voor u te leen bij StOK. Of u reserveert het via uw eigen Gelderse bibliotheek. We hebben nog vele andere titels in huis!

[\[meer\]](#)

200 jaar Sprookjes van de gebroeders Grimm

Omstreeks 1806 begonnen Jacob Grimm (1785-1863) en zijn broer Wilhelm (1786-1859) sprookjes te verzamelen. Inmiddels is hun verzameling het op één na bekendste boek ter wereld. Na de bijbel is er geen ander boek dat meer gelezen, gedrukt en vertaald is. Er zijn wereldwijd ongeveer 26 miljoen bundels verschenen in meer dan 160 verschillende talen. De gebroeders Grimm hebben de sprookjes niet uit eigen fantasie geschreven zoals Hans Christian Andersen. Beide broers waren beroemde taalgeleerden en hebben hun wetenschappelijk onderzoek o.a. gericht op de bronnen van de Duitse taal zoals deze nog leefde in de mondelinge overlevering van volkssprookjes en volkssagen. De kunst van het vertellen was toen reeds aan het tanen. Gedurende dertien jaar trokken zij rond en verzamelden de oude sprookjes om deze schat voor het nageslacht te bewaren. Het eerste deel van de *Kinder- und Hausmärchen* verscheen op 24 december 1812 en bevatte 86 sprookjes. Het tweede deel met 70 sprookjes verscheen twee jaar later in 1814.

Dit jaar zal in elk StOKpaardje aandacht besteed worden aan de gebroeders Grimm en hun sprookjes.

Lezing C. Wilkeshuis.

Onze stichting wil onderzoeken of er belangstelling is voor een lezing over Cees Wilkeshuis door Marleen van der Sluijs. Marleen heeft een studie van zijn werk en leven gemaakt en stelde zich de boeiende vraag waarom deze auteur tijdens zijn leven vrij onbekend is gebleven. De lezing kan ook een goede gelegenheid zijn om (nader) kennis te maken met de mensen van StOK. Bekende kinderboeken van Wilkeshuis: *Patava, de holenjongen*, de *Ollebolle* serie, de *Appie* serie, en verder schoolleesboeken en historische verhalen. U kunt ons per e-mail, telefonisch of per brief laten weten of u geïnteresseerd bent.

Agenda

&

Berichten

Bij gebrek aan *nieuwe* exposities geen agenda deze keer, wel enkele interessante webexpo's.

- Over twee jaar vindt in Hasselt (Ov) het W.G. van de Hulst festival weer plaats. Afgelopen jaar op 30 december was dat ook het geval, maar helaas is de berichtgeving daarover

- Op de website van de Koninklijke Bibliotheek, de schatkamer van boekenminnend Nederland kunt u via *webexposities* en *bladerboeken* genieten van *Jeugdtijdschriften van 1883 tot 1950*, resp. van *Koddige avonturen van den vos en den ooievaar*. De techniek maakt het u mogelijk tekst en tekening optimaal te bekijken. U kunt naar hartelust schalen, roteren, bladeren en lezen. www.kb.nl.
- Op de volgende website heel veel banden van Duitstalige kinderboeken, o.a. van Grimm uitgaven. Online antikwariaat: www.detlef-heinsohne.de/maerchen-grimm.
- Ook expositions.bnf.fr/contes (Bibliothèque Nationale de France) brengt u in de wereld van het sprookje. Klikken maar, inzoomen en bladeren. Franse en Engelse versie.
- niet tot ons doorgedrongen. Nu weet u het in ieder geval bijtijds. Info: www.wgvdhulstfestival.nl.
- Nog meer Van de Hulst. Op internet is *De machtigste uitgeefster* te lezen, een scriptie van een Utrechtse student uit 2010 met als onderwerp: een onderzoek naar de positie van uitgeverij Callenbach in de christelijke jeugdliteratuur vanaf 1870 tot heden. Info: Het best kunt u 'De machtigste uitgeefster' intikken.
- Dé site als het over WgvdH gaat is die van Andries Hibma, met o.a. een uitgebreide bio- en bibliografie, en een overzicht van de vele nieuwe uitgaven. Info: www.wgvandehulst.nl.
- Een andere uitgever nu. Tik *Oudjes v Zwijsen* in. Info: www.puk-en-muk.nl/nu.
- *Luisterboeken*. Dit type boek schijnt steeds populairder te worden. Ook veel titels van oude jeugdboeken zijn verschenen. Zo'n boek is natuurlijk een uitkomst voor hen die niet willen of kunnen lezen. Informatie: www.123luisterboek.nl en www.matildasboek.nl.

Heeft u naar aanleiding van de nieuwsbrief vragen of opmerkingen, dan kunt u [ons mailen](#).

Copyright Stichting 't Oude Kinderboek | Dit bericht ongewenst? [klik hier om uzelf uit te schrijven](#)

Nicolaas de haas door Ole Risom, met tekeningen van Richard Scarry. Uitgegeven door De Bezige Bij te Amsterdam.



Het betreft hier een prentenboek uit de reeks Grote Gouden boekjes, die de Bezige Bij heeft uitgegeven tussen 1966 en 1971. Het formaat hiervan is 16 bij 30 centimeter en de reeks bestaat uit 10 deeltjes.

Nicolaas de haas (genoemd naar de zoon van de schrijver, die Nicolas heet) is een antropomorfisch verhaal, waarbij aan dieren menselijke eigenschappen worden toegedicht. In dit geval alleen aan de hoofdfiguur, Nicolaas, die dan ook staat afgebeeld met een rood broekje en een geel truitje aan. Hoewel het boekje is bedoeld om kinderen met verschijnselen van de natuur in kennis te brengen (lente, zomer, herfst en winter) is het toch heel inconsequent om het haasje dan in een holle boom te laten wonen! Na zijn ontmoetingen met bloemen, vlinders, insecten, vogels, kikkers en bosdieren en een wandelingetje door de sneeuw, gaat hij lekker slapen onder een dekentje in zijn holletje om te dromen van de lente. Alle (Amerikaanse) planten, vlinders, vogels en dieren zijn heel natuurlijk afgebeeld, dat wel, maar het verhaaltje is erg mager in vergelijking met de

simpelste 'echte' Gouden Boekjes.

De schrijver, Ole Risom werd geboren in 1920 in Denemarken en stierf op 24 augustus 2000 in de Verenigde Staten. Van 1952 tot 1972 was hij directeur van de Golden Books Western Press, de uitgever van de Amerikaanse Gouden Boekjes. Hij schreef zes van de tien in Nederland uitgekomen Grote Gouden Boekjes. Aan de 'echte' Gouden Boekjes heeft hij zich nooit gewaagd.

De illustrator, Richard Scarry, werd geboren op 5 juni 1919 in Boston (Massachusetts) en overleed op 30 april in Gstaad in Zwitserland. Hij is vooral bekend door zijn talloze boeken, waarin aangeklede dieren figureren. Heel geliefd zijn nog steeds: *Mijn leuk woordenboek*, *Mijn leuk wereldje*, *Mijn leuk ABC* en *Mijn leuk schooltje*. Ook illustreerde hij een aantal Gouden boekjes, zoals: *Het koekemannetje*, *Rolle bolle beest*, *Het feestvarken*, *De kleine Indiaan*, *De beesten van boer Jansen*, *Ki-ka-kuiken*, *Het konijnenboekje* en *Mijn gouden woordenboekje*. Door onenigheid met de Golden Press Uitgeverij zijn er niet meer Gouden Boekjes van zijn hand verschenen.

Lot van den Akker



Traditie voortgezet, twee lezers erbij

Interview met Martine Letterie, schrijver van jeugdboeken

► *Plaats interview: Café De Slof aan de Vordense Dorpsstraat, een rustige taveerne, zonder muziek – of het moest de meerstemmigheid van een jubileum vierend gezelschap zijn. De lampjes buiten zijn nog niet ontstoken en binnen is het schemerig. Tegenover ons Martine Letterie (ML), auteur van een respectabel aantal kinder- en jeugdboeken. Met haar historische boeken mag zij een plaats claimen bij de groten van het genre. Daarnaast publiceerde zij veel over jeugdliteratuur in de basisvorming. U weet wel, de onderwijsvernieuwing met de kerndoelen aan het einde van de vorige eeuw, die zo vaak onder vuur lag, maar zeker niet zonder invloed is geweest. Ook was zij betrokken bij de op middelbare scholen bekende series als Jonge Lijsters en Vroege Lijsters.*

► *Onder de kop Van Winsum naar Zutphen (of van hobby naar professionalisering) schetst Reint Jan de geschiedenis van onze stichting, die oude kinderboeken verzamelt, beheert en, heel bijzonder, ook uitleent. Tevens staat hij stil bij de niet geringe inspanningen die zijn verricht om de 20.000 boeken een plaats te geven en de collectie vervolgens aan te passen aan de eisen die een eigentijdse bibliotheek stelt t.a.v. beleid en beheer. Tenslotte blikt hij vooruit en daarbij lijken de vooruitzichten voor StOK niet ongunstig te zijn. Dit horende steekt onze gast haar instemming niet onder stoelen of banken!*

*StOK – Mevrouw Letterie, om mij enigszins in te lezen in het werk van een mij onbekende schrijver vroeg ik u om een representatieve titel uit de lange reeks boeken die u hebt geschreven. Zonder aarzelen antwoordde u *Oorlog zonder vader*. De keuze voor deze titel uit 2008 had alles te maken met de prominente rol die zowel uw vader als uw grootvader in dat boek spelen. Heeft u, om dit boek te kunnen schrijven, veel met uw vader gesproken?*

ML – Ja, mijn vader vertelde er veel over, maar toch ook weer niet alles. En toen ik ging schrijven bleek ik nog veel meer te willen weten. Met het oog op de authenticiteit van de gebeurtenis hebben we zelfs een hongertocht 'nagefiets'.



*StOK – Ook hedendaagse jeugdboeken worden gerecenseerd. Kunt u zich nog enkele opvallende punten uit de beoordeling van *Oorlog zonder vader* herinneren?*

ML – Nee, niet echt veel. Over het algemeen krijgen mijn boeken lovende kritieken. *Oorlog zonder vader* is zelfs genomineerd geweest voor de Thea Beckman Prijs. Daarnaast vindt de kritiek ook wel eens dat ik te véél schrijf. Recensies van jeugdboeken, dat houdt trouwens niet over, kwalitatief noch kwantitatief

StOK – *Oorlog zonder vader* maakt volgens de uitgeverinfo geen deel uit van het project *Vergeten oorlog*. Voor dit project hebt u het eerste boek, *Bommen op ons huis*, geschreven. Wat zijn deze vergeten onderwerpen uit WOII? En paste *Oorlog zonder vader* niet perfect in dat project?

ML – Wat het laatste betreft, ja eigenlijk wel. Het succes van dat boek was de aanleiding voor het project. Enkele van die vergeten onderwerpen zijn: de vervolging van zigeuners (Sinti en Roma), het bombardement van Rotterdam (en Middelburg), kinderen van foute ouders, dwangarbeid.

StOK – Is alles over WOII geschreven of ziet u nog meer mogelijkheden? Anders gezegd. Heeft WOII, met aanloop en uitloop, al zijn geheimen nu prijsgegeven?

ML – Integendeel, wat mij betreft althans. *Hanna's reis* komt er aan. Het verhaal van een moeilijk opvoedbaar joods meisje dat naar een tehuis wordt gestuurd. *Paedagogium Achisomog* heette het, een instelling met moderne opvattingen. Dit tehuis was gehuisvest op dezelfde lommerrijke locatie als *Het Apeldoornsche Bos*, de psychiatrische inrichting waarvan de joodse patiënten zo tragisch aan hun einde zijn gekomen. Tegelijk met hen werden ook de kinderen van *Achisomog* weggehaald!

StOK – Een ander boek nu, *Scherven in de nacht*, uit 2006. Over de Kristallnacht en de directe gevolgen daarvan voor de elfjarige Jacob, die zonder ouders en zusje, samen met medevluchter David in het dan pas gebouwde *vluchtelingenkamp* Westerbork belandt. De hereniging van Jacob met z'n ouders en zusje in Westerbork bezorgt de roman een happy end. Wilt u wat over dit einde vertellen? Met de veranderde, sinistere bestemming van Westerbork nog in het verschiet.

ML – Ik heb erg met het einde geworsteld. Ik vind dat het slot een kinderboek over de oorlog hoop moet bieden. Het zou niet reëel zijn, om Jacob de oorlog te laten overleven. Er zijn immers vanuit Westerbork 107.000 joden weggevoerd, waarvan er maar 5000 terugkwamen. Jacob heeft zijn ouders al langere tijd niet gezien, en het weerzien in de zomer van 1940 betekent een gelukkig moment in de tijd. Vandaar dat ik het daar heb laten aflopen. Een goede lezer begrijpt dat het nog lang niet afgelopen is voor Jacob en z'n ouders.

StOK – In *Scherven in de nacht* komt de bizarre vlucht van Jakobs ouders en zusje ter sprake. Het waar gebeurde verhaal van de Saint-Louis. U geeft het schip een andere naam (St. Barbara) en laat het terugkeren in Rotterdam in 1940 i.p.v. in 1938 in Antwerpen. Hoe gaat u met de realiteit van de historische context om?

ML – Ik doe de historische feiten geen geweld aan. Maar ik wil wel de vrijheid hebben om kleine, zoals in uw vraag genoemde, veranderingen aan te brengen ten behoeve van het verhaal. In het nawoord geef ik aan dat ik dat gedaan heb en waarom.

StOK – Jongeren zouden, volgens een recent persbericht, informatie over WOII op prijs stellen. Als docent Nederlands was u nauw betrokken bij het onderwijs. Was er sprake van een leemte in de kennis van scholieren en studenten?

ML – Ja, absoluut. Allerlei begrippen en namen als SD, SS, NSB, Kristallnacht, Westerbork, zijn hen best wel bekend, alleen mag ik als schrijver niet ervan uitgaan dat die termen vanzelfsprekend bekend zijn. Iets *anders* is, dat kinderen de nuances van de oorlog niet kennen. Zo weten zij heel goed dat de joden vervolgd werden, maar niet dat ook andere groepen hetzelfde lot moesten ondergaan. Ook mijn ervaring is dat ze er best in geïnteresseerd zijn. Die kennis moet dan liefst zo vroeg mogelijk worden aangeboden. Het historische jeugdboek zou daarbij een belangrijke rol kunnen spelen. En samenwerken, dat is ook van groot belang. Ik bedoel dit: De een schrijft een boek, een ander houdt een lezing erover, nummer drie maakt er een lesbrief bij en de V.V.V een speurtocht. Echt, het werkt!

StOK – Met uw historische jeugdboeken over méérdere perioden van onze nationale geschiedenis hebt u een oude traditie voortgezet. U bent hard op weg zich een plaats te verwerven in het illustere gezelschap van schrijver-onderwijzers als Louwerse, Been, Kieviet, Stamperius, P. de Zeeuw, e.a.

ML – U zegt het. Toen ik op de PABO jeugdliteratuur gaf constateerde ik dat er eigenlijk weinig *hedendaagse* historische jeugdboeken waren. En des te meer *oude*. Dus daar besloot ik wat aan te gaan doen. En ja, in de rij van onderwijzende kinderboekenschrijvers bevind ik mij zeker niet in slecht gezelschap.

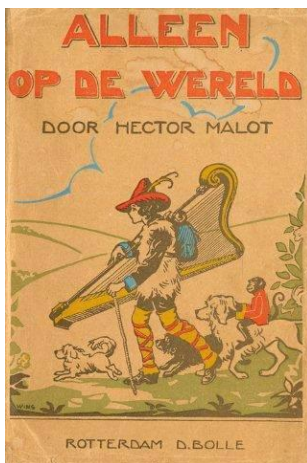
StOK – Heeft u er een verklaring voor dat bij jeugdboeken over *vaderlandse* geschiedenis meestal aan de Middeleeuwen, de Tachtigjarige oorlog en de Franse tijd wordt gedacht? En niet aan WOII.

ML – Als u bedoelt dat WOII er in de kinderboeken van de naoorlogse periode (tot circa 1970) bekaaid is afgekomen, ben ik het niet met u eens. Meer dan 400 titels zijn er verschenen. Maar bij *vaderlandse* geschiedenis en jeugdboek gaan de gedachten inderdaad niet in de eerste plaats naar de Tweede Wereldoorlog uit.

StOK – Ruim 400 titels over de Tweede Wereldoorlog, zei u. En toch was u van mening, samen met andere schrijvers – onder wie Arend van Dam, Theo Engelen, Lydia Rood – dat er een project als *Vergeten oorlog* moest komen.

ML – Klopt. Ons was namelijk gebleken dat de meeste van de ruim 400 jeugdboeken over WOII, verzet, onderduiken en jodenvervolging als thema hadden. En dus niet de thema's van het project *Vergeten oorlog* waar we het eerder over hadden (zie hierboven, BvIJ)

StOK – Zo meteen zal ik u vragen naar uw favoriete auteurs van eigentijdse kinderboeken.



Maar eerst wil ik weten – verplichte vraag bij onze interviews – wat uw *oude* geliefde kinderboeken zijn.

ML – *Alleen op de wereld* van Hector Malot – talloze malen herlezen! – , *De scheepjongens van Bontekoe* (Johan Fabricius), *De ark van Noach* (Margot Benary), en de boeken voor oudere meisjes van Sanne van Havelte.

StOK – Wat zijn uw favoriete auteurs van moderne jeugd- en kinderboeken?

ML – Lydia Rood, Anna Woltz, Agave Kruijssen bijvoorbeeld. De laatste schrijft prachtige historische romans en *sprookverhalen*, navertelde beroemde middeleeuwse verhalen.

StOK – De Franse Tijd in uw historische verhalen ontbreekt. Verder zijn ze er allemaal: Romeinse Tijd, Middeleeuwen, Tachtigjarige oorlog en WOII. Waarom?

ML – Is juist. Mogelijk volgt die nog. Maar eerst de 18de eeuw, de *vergeten eeuw*, en aan het eind daarvan, in 1795, begint de Franse Tijd. Dus wie weet. Trouwens, de keuze voor de Middeleeuwen lag vanuit mijn studie Nederlands (Middel nederlandse letterkunde) min of meer voor de hand.

► Tijdens een korte onderbreking komen er enkele interessante boeken op tafel. En dan allereerst *Het leven van Willem van Oranje*, door J. Stamperius. Reint Jan wijst erop dat dit boek een met de hand geschreven notitie bevat: *Van Sinterklaas, vader en moeder 1941*. Hij overhandigt het als dank voor het gesprek aan Mevr. Letterie, die er zeer blij mee is. Verder een aantal documentaire werken, alle kort na 1945 verschenen, waaronder de boeiende fotoreportage *Rotterdam 1940-1946* door J. van Rhijn. De getoonde boeken dienen om het belang van dergelijke bronnen voor schrijvers van historische romans te onderstrepen. Mevr. Letterie erkent volmondig dit belang.

StOK – U heeft Nederlands gestudeerd, lesgegeven, u heeft een buitengewone belangstelling voor geschiedenis en bovenal bent u schrijver van jeugdboeken. Vind u canons zinvol? En dan ook een voor jeugdliteratuur? En zou u die willen maken?

ML – Nee, althans niet voor jeugdliteratuur. Voor geschiedenis misschien wel. Maar die is er al. Een canon verleent een jeugdboek een soort eeuwigheidswaarde, terwijl juist t.a.v. een artistiek product als een boek de meningen nogal eens tijdgebonden blijken en mettertijd veranderen.

StOK – U bent geobsedeerd, las ik ergens, door genealogisch onderzoek. Misschien wel het meest door de stamboom van uw eigen familie. In een van uw boeken speelt de genealogie een hoofdrol. Wat ontdekt u zoal bij uw voorgeslacht? Wat zou u graag willen weten?

ML – In hoeverre je eigenheid bepaald wordt door het leven en karakter van je voorouders en door de tijd waarin ze leefden. Je hoeft mijn boek *Het schorremorrie van de Pruk* maar te lezen om iets van de achttiende-eeuwse Letteries aan de weet te komen. Overigens zou ik nu met de kennis over mijn voorvaderen ook een boek voor volwassenen kunnen schrijven.

StOK – In de twee boeken van u die ik gelezen heb, speelt het leven van alledag een belangrijke rol. Ook veel rake en beeldende beschrijvingen vallen me op. Woorden als piesemmer, zweet, stank, 'nodig moeten', maar ook 'de rare hoofddeksele die iedereen droeg en normaal nooit zou dragen', 'tikkende touwen tegen de mast', het zand van Westerbork, en heel suggestief een subtiele toespeling op erotiek in *Oorlog zonder vader*. Doet u dat bewust?

ML – Nee, automatisch. Tijdens het schrijven ben ik heel zintuiglijk bezig. Ik ruik, voel, zie en hoor mijn verhaal. En wat die erotiek betreft, die komt in mijn boeken niet expliciet voor. Het zijn tóch *jeugdboeken* voor 6- tot 12-jarigen. Verliefdheid zoals in *Schaduw van hetoverleden* en *Wachten op een brief* komt wél aan de orde, maar die wordt niet verder uitgewerkt.

StOK – Hierop aansluitend de volgende vraag: Wat is voor u belangrijker, de historie of de moraal? Staat de historie bijvoorbeeld ten dienste van de wijze les?

ML – Nee, zo duidelijk zou ik die keuze nooit maken! Ik vind het belangrijk dat kinderen hun geschiedenis kennen. En daarnaast: Aan de hand van de geschiedenis laat ik aan de kinderen zien dat het belangrijk is keuzes te maken in het leven en – vooral – oprecht te zijn.

StOK – Die oprechtheid komt ook sterk naar voren in *Het jaar van de Bataafse opstand*.

ML – Ja. Die normen en waarden, noem het moraal, komen niet voort uit een kerkelijke traditie, maar zijn me van huis uit meegegeven. Zo hoor je ook niemand vloeken in mijn boeken.

StOK – U bent een productief schrijver met een enorme werklust. Ook naast het schrijven zijn er tal van activiteiten waarbij u actief betrokken bent. Hoe is de balans tussen werk en gezin?

ML – Toen de kinderen op de basisschool zaten, was ik er altijd wanneer ze uit school kwamen. Later kon mijn man, die na een ontslag, als beginnend zelfstandige regelmatig thuis was, hen vaak opvangen. Die heeft nu een eigen bedrijf op het gebied van ICT-toepassingen. Dus doen we nu *samen* de opvoeding.

StOK – In het Historisch Museum van Arnhem ligt bij de video een geplastificeerd setje *Verhalen van evacués*, over de Arnhemmers die na het bombardement in 1944 terugkeerden naar hun huizen – of wat daarvan over was. Werkt u voor uw boeken met egodocumenten, kronieken en dagboeken?

ML – Absoluut. U heeft er net zelf al aan gerefereerd, toen u tijdens de break uw documentaire boeken liet zien. En ook mijn vele bezoeken aan archieven en studiezalen van bibliotheken geven dat aan. Trouwens, over de terugkeer van de Arnhemse vluchtelingen heeft mijn collega schrijver Els Pelgrom een mooi jeugdboek geschreven, *Kinderen van het achtste woud*.

StOK – Even terug naar het onderwijs en de rol die onze stichting daarbinnen zou kunnen spelen. Denkt u dat een project voor het vak Nederlands, in het kader van 2012 *Grimm 200 jaar*, kans van slagen heeft? De leerlingen zouden de talrijke bewerkingen met elkaar kunnen vergelijken. U heeft zelf ook een sprookje van de gebroeders bewerkt.

ML – Nee! Veel te moeilijk. (Helder, maar toch een koude douche. Ik was erop voorbereid. Ook bij StOK hadden ze me iets dergelijks al laten weten).

StOK – In uw werk zijn docent, historica en schrijver in één persoon verenigd. U wilt dat jonge lezers de krant lezen, u wilt dat zij weten dat in het Ruhrgebied het staal gemaakt werd voor de oorlogsvoering, u schrijft een nawoord met belangrijke informatie. De historische gebeurtenissen waarnaar u verwijst kloppen, evenals de beschrijvingen van locatie en landschap. U hanteert een heldere, prettige en onopgesmukte stijl, in korte zinnen, afwisselend beschrijving en gesproken woord. Heb ik zo uw werk voldoende gekarakteriseerd?

ML – Ik hoop van wel. (Eigenlijk gaf mevr. Letterie hiermee aan dat ze 'ja' bedoelde, BvIJ).

StOK – Wat maakt een jeugdboek tot een *goed* boek? Talent van de auteur, taalgebruik, aansluiting bij belevingswereld van het kind, inlevingsvermogen van de auteur, presentatie van het boek?

ML – Het ligt aan de auteur of hij de lezer mee kan trekken in het verhaal. Of hij de beleving van de hoofdpersoon door de lezer dus goed doet. De mate waarin de lezer (het kind) zich kan inleven in het verhaal, erdoor geboeid raakt en blijft. Dat bepaalt of een boek geslaagd is. En daarbij ga ik ervan uit dat een goed boek het product is van een goed schrijver, dus één die zijn vak verstaat, zijn metier beheerst.

StOK – Zonder meteen aan de musicalversie ervan te denken, maar leent een van uw boeken over WOII, *Scherven in de nacht* bijvoorbeeld, zich niet bij uitstek voor een speelfilm?

ML – Graag natuurlijk, maar dat beslis ik niet, maar een cineast!

► Mevrouw Letterie, we bedanken u hartelijk voor het ongedwongen en onderhoudende gesprek dat we met u mochten hebben. Wellicht kunnen wij in de toekomst nog gebruik maken van uw specifieke expertise op het gebied van jeugdboeken. Anderzijds kunt u profiteren van de bijzondere kennis die onze stichting in huis heeft. Wij wensen u veel succes met uw volgende boek en kijken er zelfs met een zekere spanning naar uit.

► Als er één ding duidelijk is na dit interview, dan is het wel dat Martine Letterie er twee enthousiaste (oudere) lezers bij heeft gekregen. Vlak voor het vraaggesprek vertrouwden Reint Jan en ik elkaar al toe dat we aangenaam verrast waren door de boeken, die we ter voorbereiding op het interview hadden gelezen. En die ervaring werd nog versterkt toen we na het vraaggesprek, eenmaal buiten, waar de lichtjes inmiddels waren ontstoken, spontaan en welgemeend tegen elkaar zeiden 'wat we ervan vonden'.

Reint Jan Terbijhe, voorzitter StOK
Bram van IJperen, redacteur StOKpaardje

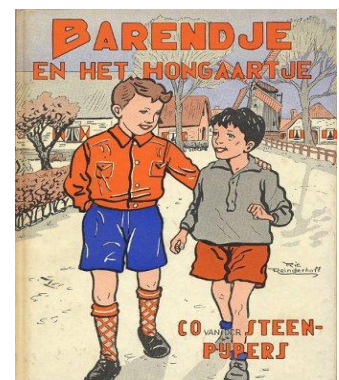
datum interview: 14.12.11, data redactie interview 17/18.12.11, 07.01.12, 13.01.12, 15.01.12

Informatie over de schrijver: www.martineletterie.nl www.leopold.nl www.leesplein.nl

Barendje en het Hongaartje, door Co van der Steen-Pijpers (1914 -),
illustraties Marie Louise Reinderhoff (1903 - 1991), 3e druk, 1959, uitgeverij
G.F. Callenbach in Nijkerk.

Dit boek is een zogenaamd zondagsschoolboekje, deel 7 uit de Barendje serie,
genre: protestants-christelijke verhalen, trefwoord: bleekneusjes. De
aanduidingen *protestants-christelijk* en *bleekneusjes* zijn afkomstig uit het
centraal bestand kinderboeken van de Koninklijke Bibliotheek.

Protestants-christelijke verhalen. Wat zijn dat? Stichtelijke verhalen waarin de
bijbel van de protestanten een hoofdrol speelt.

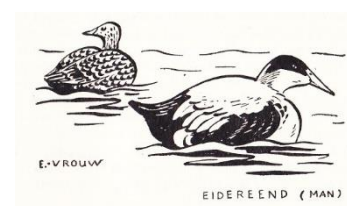


De katholieken hebben hun *rooms-katholieke verhalen*. Aan de hand van een bepaalde gebeurtenis of ongewenst gedrag wordt de mens duidelijk gemaakt dat hij verkeerd gehandeld heeft, maar ook dat het hem vergeven kan worden. In ons boek heeft Barendje teveel aan zichzelf gedacht en daardoor het leven van het Hongaartje in gevaar gebracht. Een bekend voorbeeld van protestants-christelijke verhalen zijn de zondagsschoolboekjes zoals die destijds met Kerstmis aan de 'leerlingen' werden uitgereikt. Leerlingen die overigens niet per se van protestants-christelijke huize hoefden te zijn. Ook onkerkelijken waren vanzelfsprekend welkom. De zondagsschoolboekjes (vaak telden ze niet meer dan 50 bladzijden) waren verschillend. Zo had je de zgn. dorpsverhalen en familieverhalen, maar ook spannende historische jongensboeken.

Bleekneusjes. Dit trefwoord heeft o.a. betrekking op jonge slachtoffers van oorlog, bezetting en opstand die kwamen aansterken in het buitenland. In ons boek is het Hongaartje zo'n bleekneusje en waarschijnlijk is hij een kind dat met z'n ouders moest vluchten als gevolg van de Hongaarse Opstand van 1956. In dat jaar namelijk maakten de Russen korte metten met de Hongaarse opstandelingen en herstelden op bloedige wijze hun gezag. Meer dan duizend doden, een veelvoud aan vluchtelingen, duizenden politieke gevangenen en honderden executies waren het gevolg. Samen met 24 landgenootjes mag Sigmund, zo heet het Hongaartje, komen aansterken in Holland. Hij gaat drie maanden logeren bij Barendje thuis. Aan het eind van z'n verblijf is Sigmund vijf pond aangekomen en bij zijn afscheid wordt hij overladen met speelgoed, kleding en voedsel. En natuurlijk hoopt Barendjes moeder dat Sigmund niet zal vergeten in de kinderbijbel te lezen, die zij onderin de grote koffer heeft gelegd.

Bandtekening en illustraties.

Met zijn bandtekening heeft de illustrator heel treffend het uiterlijke verschil tussen Barendje en het Hongaartje aangegeven. De één een halve kop groter, goed gekleed en keurig gekapt, de ander magertjes,



veel te lang en slordig geknipt haar (p.6), eenvoudig polootje en afgezakte sokken i.p.v. mooie geruite kousen. Verder springen vooral de knokige handen van Sigmund en de broederlijke hand van Barendje op zijn schouder in het oog. Overeenkomst: de ogen, die bij beiden iets positiefs uitstralen, bij de één zelfbewuste goedheid, bij de ander innige dankbaarheid. Merkwaardig vind ik het dat de bandtekening absoluut onwinters is. De bomen en heggen zijn nog in blad en de beide jongens lopen

in korte broek, terwijl de belangrijkste gebeurtenis in het verhaal – Sigmund die verdwaalt – plaats vindt in sneeuw en ijs. De grote tekening naast het titelblad geeft daarentegen wél exact de tekst weer: 'Barendje kijkt nog even om naar het eenzame figuurtje in het wijde winterlandschap. Hij zwaait. Sigmund zwaait terug, met allebei z'n armen' (p.32). Van de overige illustraties valt het grote aantal vogels en eenden op. Barendje is een enthousiast vogelliefhebber, zeker, maar ik had liever wat meer typische Rie Reinderhoff tekeningen dan plaatjes die ze ook voor een biologieboek had kunnen maken.

Typisch jaren 50. Enkele tijdgebonden omstandigheden en gewoonten in het dorp van Barendje: moeder kookt 's morgens pap; opa woont bij de familie in; tafel dekken, bed opmaken, afwassen en schoenen poetsen zijn taken van de kinderen; de was ging naar de wasserij en de fiets had een dubbele stang voor de lange man.

Conclusie. Lofwaardige poging om een actueel historisch feit (de Hongaarse Opstand van 1956) en een gevolg daarvan (vluchtelingenkampen) onder de aandacht van jonge kinderen te brengen. Niet onaardig voorbeeld ook van vaderlandse gulheid en hulpvaardigheid, ook al is liefdadigheid een prima propagandamiddel. Jammer alleen dat Barendje wel erg als zondaar wordt neergezet. Jammer ook dat het kereltje zo 'moet schokken van het snikken' en 'gierend, met klapperende tanden, moet huilen' (p.44). Ronduit bedenkelijk is de evangelisatiedrang op de manier zoals die naar voren komt bij Barendje's moeder, die van mening is dat *Het ergste is dat Sigmund weinig of niets van de bijbel weet*. Dit vindt zij erger dan het kampleven met een zieke vader, armoede, honger, kou, zomer en winter op dezelfde gymnastiekschoentjes, en met negen op één slaapkamer (p.26).

Bram van IJperen

Info: www.kb.nl/vak/kinderboeken/online.html www.achterderug.nl